

**STRATEGICZNY PRZEGLĄD  
BEZPIECZEŃSTWA NA ŚWIECIE**



Maciej MAGIERA, Łukasz DONAJ  
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

DOI : 10.14746/ps.2017.1.23

## **PRZEGLĄD STRATEGICZNY BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTW EUROPEJSKICH<sup>1</sup>**

Rok 2016, jak poprzednie lata XXI w., wpisał się w nieustannie trwającą tendencję kryzysową tego stulecia. Oprócz narastających trudności ekonomicznych (z walutą euro, nadmiernym zadłużeniem, ubożeniem klasy średniej itp.) utrwaliły się kolejne dwa poważne kryzysy. Pierwszy dotyczy nielegalnej masowej migracji, a drugi zaś wywodzi się z użycia siły lub groźby jej użycia, co wymusza w naturalny sposób podział przeglądu strategicznego bezpieczeństwa państw europejskich na dwie części. W pierwszej, analiza obejmuje członków Unii Europejskiej do największego w jej historii rozszerzenia z 2004 r. Co więcej, dotyczy to również tych państw, które funkcjonują poza UE, ale realizują podobną politykę migracyjną. Niestety źródłem ryzyk, sporów, konfliktów, a nawet i wojen, stała się właśnie masowa migracja. Bezrefleksyjna polityka multi-kulti doprowadziła do radykalizacji postaw społeczeństw europejskich, czego przykładem stały się: procedura wyjścia Wielkiej Brytanii ze struktur Unii Europejskiej, wzrost poparcia dla prawicowej ideologii (wartości, postaw, norm, zwyczajów) czy ekstremizmy zarówno z prawej, jak i z lewej strony europejskiej sceny politycznej. Zatem w zainteresowaniu leżą nie wojny czy konflikty zbrojne, których na tym obszarze brak, lecz problem nasilających się aktów terrorystycznych. W drugiej części analiza obejmuje państwa szeroko rozumianej Europy Środkowo-Wschodniej (dalej: EŚW), oraz te – które choć nie geograficznie, to jednak dopełniają całości problemu określonego w tytule (a więc zarówno państwa, które poza państwami EŚW weszły do struktur UE w 2004 r.: Cypr i Malta, czy uznawane są przez część państw – Kosowo).

### **PAŃSTWA CZŁONKOWSKIE UNII EUROPEJSKIEJ**

W 2016 r. nad wyraz ujawniła się mentalna różnica w interpretacji rzeczywistości otaczającej Europę, szczególnie w pojmowaniu integracji nie tylko europejskiej, ale i międzykulturowej. Podział przebiega wzdłuż zewnętrznych granic UE z 2004 r. i co interesujące pokrywa się on z żelazną kurtyną, a więc z zimnowojennym rozłamek, rozbięciem na dwa zwalczające się obozy. W zachodnim przesadnie idealistyczna wiara w wielokulturowość doprowadziła do aksjologicznego zderzenia na jego obszarze, co w 2016 r. skutkowało głównie aktami terrorystycznymi. Dochodziło także do sporów między głównymi aktorami unijnymi, a państwami Europy Środkowo-Wschodniej, szczególnie w nierozwiązanej do teraz kwestii relokacji migrantów. Spory odnowiły

<sup>1</sup> Prace nad niniejszym tekstem zakończono 20 maja 2017 r.

się także wśród samych członków zachodniego obozu, czego przykładem stał Gibraltary i jego status wobec UE. Polityczne osłabienie Wielkiej Brytanii jej wewnętrznym podziałem społeczeństwa czy groźbą secesji Szkocji rozbudziło Hiszpanów i ich wielkomocarstwowe resentymy. Jednak w 2016 r. ważniejszym problem, ze względu na samo bezpieczeństwo, była działalność terrorystyczna dotykająca już nie tylko szeregowych mieszkańców, ale także, choć w zdecydowanie mniejszym stopniu, elit. Sama systematyka aktów terrorystycznych przy obecnym stanie wiedzy okazuje się nie lada wyzwaniem. Trudno wskazać jednoznacznie granice między tym co terrorystyczne a tym co pospolite (przestępczość pospolita). W 2016 r. na analizowanym obszarze doszło do kilku takich przypadków, których nie można jednoznacznie rozstrzygnąć. Na marginesie należy wspomnieć, że w zainteresowaniu tej analizy pozostawały motywy, a nie skutki (ofiary materialne i ludzkie).

Poniższe akty terrorystyczne zostały wyodrębnione ze wszystkich incydentów z analizowanego obszaru na podstawie co najmniej dwóch potwierdzonych źródeł<sup>2</sup>. Wyłączone zostały zdarzenia miejscowe z przyczyn niemających znamion terrorystycznych, jak zaburzenia psychiczne, pochodzenie etniczne (antysemityzm) itp. Samo zabójstwo bądź jego próba dokonana przez migranta, wyznawcę lub jedynie zwolennika islamu itp. nie może być tożsame z aktem terrorystycznym. Identyczną analogię należy stosować względem wezwania *Bóg jest Wielki*, ponieważ samo wezwanie bez innych powiązań, czyli jako jedyna przesłanka, nie świadczy o motywach terrorystycznych. Zatem w 2016 r. przestępstwem pospolitym było pobicie pielęgniarki przez napastnika krzyczącego *Bóg jest Wielki*, a także pobicie 80-letniego muezina przez Salafitę z powodu różnic ideologicznych. Papierkiem lakmusowym stało się za to bycie lub nie zwolennikiem islamizmu, ideologii wywodzącej się z fundamentalizmu islamskiego. Pojawił się jednak problem ustalenia granicy tego podziału, co świadczy o byciu terrorystą: fascynacja islamem (książki w domu sprawcy), luźne powiązania z radykalnym środowiskiem islamskim, formalne powiązanie z tzw. Państwem Islamskim (ISIS), a może rozproszone powiązania z Państwem Islamskim lub branie odpowiedzialności za atak przez Państwo Islamskie, lecz bez oficjalnych dowodów, w dochodzeniu europejskich służb (nieformalne ISIS). Należy wyraźnie zaznaczyć, wbrew obiegowej opinii, część choć znikoma (w liczbie 6 przypadków) aktów terrorystycznych w 2016 r. wynikała z ekstremizmu nacjonalistycznego reprezentowanego przez organizację Prawdziwa IRA czy grupy neonazistowskie (Wielka Brytania, Szwecja, Niemcy). Jeden przypadek trudno rozstrzygnąć do chwili obecnej, kiedy 21 października 2016 r. ułotnił się gaz w metrze londyńskim i szybka akcja ratownicza ograniczyła liczbę poszkodowanych do 27 osób (sprawców nie odnaleziono). Dwa zdarzenia (Francja i Włochy) miały miejsce w więzieniu, gdzie napastnik (sympatyk ISIS, wyznawca islamu) ranił ostrym narzędziem funkcjonariuszy. Pierwszy przypadek (fascynacja ISIS przy braku bezpośredniej współpracy) i drugi (sam okrzyk *Bóg jest Wielki*) bez innych powiązań (dowodów procesowych) dyskwalifikują te zdarzenia miejscowe jako akty terrorystyczne.

<sup>2</sup> Materiał źródłowy opiera się przede wszystkim na dokumentach podmiotów specjalizujących się w zwalczaniu terroryzmu, w tym Europol i Interpol. Co więcej, wiarygodność źródłową wzmocniały dwa, na każde mniej znane zdarzenie, niezależne od siebie przekazy. Szczególnym ograniczeniem podlegały tabloidy, z natury ukierunkowane na sensację, a więc nacechowane emocjami i subiektywną narracją. Wykaz materiałów źródłowych – patrz w „Bibliografii”.

Spoleczeństwa Europy Zachodniej, szczególnie przez okres ostatniej dekady XX wieku, odzwyczyły się od ryzyk mających podłoże terrorystyczne. Praktycznie do 2005 r. trudno wskazać przypadki regularnej aktywności z użyciem siły lub przemocy fizycznej na terytorium Unii Europejskiej. Jednak systematycznie doświadczamy, jako Europejczycy, coraz częstszych aktów terrorystycznych i niestety 2016 r. nie był wyjątkiem w tym trendzie. Już 1 stycznia 2016 r. Francuz pochodzenia tunezyjskiego w regionie Owernia-Rodan-Alpy w departamencie Drôme w mieście Valence próbował dokonać zamachu na ochraniających meczet francuskich żołnierzy (o podłożu islamskim). 7 stycznia francuska policja zastrzeliła napastnika, który zaatakował paryski posterunek policji w rocznicę zamachów na Charlie Hebdo (o podłożu islamskim). 11 stycznia w Marsylii nastolatek ściął głowę nauczycielce Szkoły Żydowskiej (o podłożu islamskim). 18 lutego w Manchesterze pobito ze skutkiem śmiertelnym imama przed dwóch zwolenników tzw. Państwa Islamskiego w wyniku praktyk „czarnej magii” (Państwo Islamskie). 26 lutego w Hanowerze nastolatka zaatakowała policjanta (nieoficjalnie Państwo Islamskie). 27 lutego w prowincji Overijssel w mieście Enschede prawicowy ekstremista wrzucił do meczetu bombę zapalającą i w efekcie budynek doszczętnie spłonął. 4 marca w Belfaście członek *Prawdziwej Irlandzkiej Armii Republikańskiej* (ang. *Real IRA*) podłożył bombę pod auto strażnika więziennego z więzienia Maghaberry, a ten w wyniku eksplozji zginął na miejscu (*Prawdziwa IRA*). 22 marca w Brukseli doszło do dwóch zamachów, zdetonowano ładunki wybuchowe na lotnisku w Zaventem oraz trzeci samobójca wysadził się w wagonie brukselskiego metra (Państwo Islamskie). 16 kwietnia w kraju związkowym Nadrenia Północna-Westfalia w rejencji Düsseldorf w Essen zdetonowano ładunek wybuchowy w świątyni Sikhów (Państwo Islamskie). 10 maja w Monachium nożownik zaatakował przypadkowe osoby na stacji kolejowej (o podłożu islamskim). 27 maja w w departamencie Tarn w mieście Saint-Julien-du-Puy dwóch przeciwników francuskich bombardowań w Syrii zaatakowało pracownika wojskowego (inne). Z 13 na 14 czerwca w regionie Île-de-France w departamencie Yvelines w mieście Magnanville bojownik Państwa Islamskiego zamordował w ich domu wysokiej rangi funkcjonariusza policji i jego żonę na oczach ich trzyletniego syna (Państwo Islamskie). 16 czerwca w hrabstwie West Yorkshire w dystrykcie Kirklees w wsi Bristall parlamentarzystka (polityk brytyjskiej Partii Pracy) została zamordowana przez zwolennika neonazizmu (inne). 14 lipca w regionie Prowansja-Alpy-Lazurowe Wybrzeże w departamencie Alpy Nadmorskie w Nicei zamachowiec ciężarówką wjechał w tłum na Promenadzie Anglików (Państwo Islamskie). 18 lipca w kraju związkowym Bawaria w regionie Würzburg w mieście Würzburg nastolatek uzbrojony w siekiere i nóż zaatakował pasażerów pociągu (Państwo Islamskie). 19 lipca w regionie Prowansja-Alpy-Lazurowe Wybrzeże, w departamencie Alpy Wysokie w gminie Garde-Colombe napastnik zaatakował matkę i jej trzy córki ze względu za zbyt skąpe ubranie (o podłożu islamskim). 22 lipca w stolicy kraju związkowego Bawaria w Monachium zamachowiec w rocznicę zamachów przeprowadzonych przez Andersa Breivika strzelał do przypadkowych osób w centrum handlowym (nacjonalistyczny ekstremizm). 24 lipca w kraju związkowym Bawaria w regionie Westmittelfranken w mieście Ansbach zamachowiec samobójca zdetonował ładunek wybuchowy przed wejściem na muzyczny festiwal (Państwo Islamskie). 26 lipca w regionie Normandia w departamencie Sekwana Nadmorska

w miejscowości Saint-Étienne-du-Rouvray doszło do ataku terrorystycznego w czasie Mszy Świętej (Państwo Islamskie). 6 sierpnia w prowincji Hainaut w mieście Charleroi mieszkający nielegalnie migrant w czasie kontroli zaatakował dwie policjantki (Państwo Islamskie). 27 września w Rimini, we włoskim mieście turystyczno-wypoczynkowym tuż przy San Marino, członek ISIS dźgnął nożem włoskiego policjanta (Państwo Islamskie). 5 października w Brukseli dżihadysta i weteran wojny w Syrii maczetą zaatakował belgijskich policjantów. 16 października w Hamburgu napastnik śmiertelnie pchnął nożem nastolatka (nieoficjalnie Państwo Islamskie). 10 listopada w Atenach anarchista wrzucił granat na teren francuskiej ambasady (anarchistyczny ekstremizm). 11 listopada w Göteborgu wybuchła bomba przed siedzibą skrajnej lewicy – Syndikaliskt Forum Kafe (narodowo-socjalistyczny ekstremizm). 27 listopada w Bolonii eksplodowała bomba przed posterunkiem policji (anarchistyczny ekstremizm). 19 grudnia w Zurichu przy islamskim Centrum Modlitwy postrzelono przypadkowe osoby. 19 grudnia w Berlinie zamachowiec ciężarówką wjechał w tłum ludzi, a w nocy z 22/23 grudnia w Mediolanie włoski policjant zastrzelił podejrzanego (Państwo Islamskie).

Na marginesie można wspomnieć o tłących się konfliktach niezbrojnych o charakterze niepodległościowym w zachodniej części Europy, począwszy od odłączenia się Katalonii, poprzez Kraj Basków i Szkocję, aż po abstrakcyjne, choć możliwe obecnie, pozostanie Irlandii Północnej w UE przez przyłączenie się do Republiki Irlandii.

## EUROPA ŚRODKOWO-WSCHODNIA

Podobnie, jak w powyższej części artykułu, również w odniesieniu do EŚW starano się wyróżnić te wydarzenia, które można zaklasyfikować jako akty terrorystyczne lub będące zarzewiem konfliktu zbrojnego czy sporu – lub wprost takowym konfliktem. I znów, by stworzyć ową listę posłużono się materiałami prasowymi, danymi statystycznymi oraz publikacjami i raportami instytucji analitycznych (dla czytelności opisu, zrezygnowano z każdorazowego przytaczania linku, publikacji etc. – pełen wykaz znajduje się na końcu w *Bibliografii*).

Zgodnie z informacją zamieszczoną we *Wprowadzeniu* do artykułu, na analizowany region składają się: państwa Grupy Wyszehradzkiej (Polska, Czechy, Słowacja, Węgry), część państw powstałych po rozpadzie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (Rosja<sup>3</sup>, Białoruś, Ukraina, Mołdawia, Litwa, Łotwa, Estonia); państwa powstałe po rozpadzie Jugosławii (Słowenia, Chorwacja, Bośnia i Hercegowina, Serbia, Czarnogóra, Macedonia oraz – uznane częściowo – Kosowo); pozostałe państwa bałkańskie (Albania, Bułgaria i Rumunia), a także Cypr i Malta. Na tak rozległym i zróżnicowanym obszarze wydzielić można jednakże kilka elementów, które wpłynąć mogą na kształtowanie się bezpieczeństwa, zarówno w 2017, jak i kolejnych latach:

<sup>3</sup> W przypadku Federacji Rosyjskiej ograniczono się do działań, jakie związane były z jej polityką wynikającą z zaangażowania w sprawy państw europejskich oraz jej aktywności w karabskim procesie pokojowym. Wspomniano – ale jedynie dla pełności obrazu – o zaangażowaniu Rosji w wojnę domową w Syrii (zwłaszcza w kontekście stosunków z Turcją).

- kryzys imigracyjny, powodujący zarówno wzrost nastrojów radykalnych, ale będący również „źródłem” przemytu osób (w tym terrorystów) oraz towarów (w tym broni, wykorzystywanej następnie w zamachach);
- trwający konflikt zbrojny na wschodzie Ukrainy;
- tzw. zamrożone konflikty, które albo nabierają już cech konfliktu międzynarodowego, albo mogą – przy wypełnieniu kilku warunków – takowym się stać (Nadnistrze, Górski Karabach, a także sytuacja na Bałkanach, zwłaszcza na linii Serbia–Kosowo).

Odnosząc się do powyższego, bardziej szczegółowo wymienić należy następujące wydarzenia. I tak, w przypadku **Polski**, w 2016 r. doszło do pojedynczych przypadków, które można było zaklasyfikować jako terrorystyczne (acz późniejsze ustalenia mogą wskazywać, że były to czyny o podłożu „li tylko” kryminalnym). 19 maja, na przystanku autobusowym we Wrocławiu wybuchła bomba domowej roboty – 1 osoba została ranna. Zatrzymany zamachowiec w toku śledztwa wyjaśniał, że postanowił skonstruować urządzenie, które miało służyć mu do wyłudzenia pieniędzy. Wydarzenie to jednak – do rozpoczęcia procesu – przedstawiane było w mediach jako zamach terrorystyczny. Trudno również jednoznacznie określić i inne wydarzenia, jak chociażby udaremniony zamach na jednostkę policji w Warszawie (również maj – grupa osób z tzw. środowiska anarchistycznego podłożyła ładunki zapalające pod dwa radiowozy oznakowane i jeden nieoznakowany). Co prawda w **Czechach** nie odnotowano w 2016 r. żadnych działań o charakterze terrorystycznym, państwo to jednak wymienia się w kontekście odmowy ekstradycji do USA Libańczyka oskarżanego tam o terroryzm. W 2015 r. sąd w Pradze zgodził się na ekstradycję do USA Libańczyka Alego Taan Fajada, znanego też jako Ali Amin, a także dwóch obywateli Wybrzeża Kości Słoniowej, ale minister R. Pelikan, do którego należy ostatnie słowo w takich sprawach, odmówił ich wydania Stanom Zjednoczonym (2016 r.). *Associated Press* zwróciło uwagę, że tego samego dnia do kraju wróciło pięciu obywateli czeskich, którzy zaginęli w Libanie w lipcu, „co dało asumpt spekulacjom, że czeski rząd zawarł układ w sprawie ich uwolnienia” (*Pięciu Czechów*, 2016). Czechy wymieniane są także w kontekście przemytu uchodźców z Syrii, który odbywał się szlakiem wschodnim przez m.in. **Rosję, Słowację, Czechy** do Austrii – co dla nas istotne, wśród ludzi zajmujących się tym procederem znajdują się też obywatele Polski. Warto też dodać, że w maju 26-letnia Syryjka została postrzelona w plecy po tym, jak samochód, którym jechała z trzema innymi uchodźcami zaczął uciekać słowackim celnikom: to oddanie strzałów z ostrej amunicji w kierunku migrantów to prawdopodobnie pierwszy taki przypadek wewnątrz strefy Schengen obowiązującej w prawie wszystkich krajach Unii Europejskiej. **Węgry**, w dużej mierze za sprawą premiera Viktora Orbana, postrzegane są jako to państwo EŚW, które jest najbardziej niechętne imigrantom. Zdaniem V. Orbana, „Bruksela musi zostać powstrzymana. Nie możemy im pozwolić, by nas zmuszali [...] do przyjmowania gorzkich owoców ich pomyłonej polityki imigracyjnej. Nie chcemy i nie będziemy importować przestępstw, terroryzmu, homofobii i antysemityzmu do Węgier. [...] Nie będzie dzielnic bezprawia w węgierskich miastach. Nie będzie zamieszek, nie będzie obozów uchodźców w płomieniach, a gangi nie będą polować na nasze żony i córki” (*Gangi nie będą*, 2016). Oprócz retoryki antyimigracyjnej oraz incydentów mających raczej charakter kryminalny, wspomnieć

należy o co najmniej dwóch wydarzeniach: we wrześniu w Budapeszcie wybuchła wypełniona gwoździami bomba (nieoficjalnie prawicowy ekstremizm), a celem byli jedynie węgierscy policjanci; a w październiku w mieście Boeny, przy granicy ze Słowacją, zastrzelono policjanta (sprawcą był najprawdopodobniej znany ze skrajnie nacjonalistycznych poglądów Istvan Gyoerkoes, twórca *Węgierskiego Frontu Narodowego*). Warto dodać, że po tym morderstwie funkcjonariusze *Centrum Zapobiegania Terroryzmowi* podczas skoordynowanej akcji wymierzonej właśnie przeciw tej ekstremistycznej organizacji zatrzymali na Węgrzech 12 osób i skonfiskowali dużą ilość broni (karabiny maszynowe, pistolety oraz materiały wybuchowe).

Na obszarze **państw postjugosłowiańskich** stały się dwa czynniki: po pierwsze, wspomniane już wielokrotnie problemy związane z kryzysem imigracyjnym; po drugie – wciąż nierozwiązane konflikty z lat poprzednich. Pierwsze, związane są przede wszystkim z faktem, iż zamknięcie granic na południowym wschodzie Europy stworzyło zapotrzebowanie na siatki przestępcze, które oferują usługi imigrantom na różnych etapach ich podróży do Unii Europejskiej. Generuje to z kolei kłopoty w obozach dla uchodźców (wraz z używaniem siły wobec uchodźców). Ponadto ów szlak oraz obywatele omawianych państw są nader często wskazywani jako ważne ogniwo w przemyśle broni, mogącej być następnie używanej w zamachach terrorystycznych – dla przykładu, w kwietniu 2016 r. hiszpańska policja zatrzymała Francuza podejrzanego o dostarczenie broni wykorzystanej przez sprawcę ataku na sklep z żywnością kosztowną w Paryżu w styczniu 2015 r., w którym zginęły cztery osoby. Oprócz Francuza w związku z handlem bronią zatrzymano obywateli Serbii i Czarnogóry. Do tej drugiej grupy czynników zaliczyć można konflikty – głównie o charakterze etnicznym, zwłaszcza na linii Serbowie vs Albańczycy (Serbia, Kosowo), ale także Macedończycy vs Albańczycy (Albania); Serbowie v. Bośniacy (Serbia, Bośnia i Hercegowina) itp. Dodawszy do tego takie wydarzenia jak odkrycie broni ukrytej przy jednej z częstych tras przejazdu serbskiego premiera A. Vučića (październik); planowany (sfingowany?) spisek mający odsunąć od władzy premiera Czarnogóry M. Đukanovića – w który zaangażowani mieli być Serbowie – po kilku miesiącach śledztwa czarnogórski prokurator specjalny oskarżył o inspirowanie tego zamachu *organy państwa rosyjskiego* (październik); zatrzymania w różnych miastach Bośni 11 osób podejrzanych o przynależność do islamistycznej organizacji terrorystycznej (Państwo Islamskie) w grudniu (mieli planować atak w Sarajewie w czasie uroczystości na koniec 2015 r.) czy ostrzelanie w sierpniu gmachu parlamentu w Kosowie przez, najprawdopodobniej, przeciwników porozumienia o ustaleniu granicy z sąsiednią Czarnogórą – region ów znów jawić się może jako przysłowiowa *balkańska beczka prochu*, która w „sprzyjających” warunkach może zostać podpalona.

Problemy wynikające z konfliktów o charakterze etnicznym, czy będące pokłosiem kryzysu imigracyjnego nie ominęły i pozostałych państw bałkańskich, tj. **Albanii, Bułgarii i Rumunii**. Są to zatem – znów – przemysł broni oraz osób (dla przykładu, w ramach operacji *Bosfor*, przeprowadzonej w okresie maj–wrzesień sprawdzono w Bułgarii kilkaset sklepów handlujących bronią; ustalono, że cudzoziemcy kupowali tam broń gazową, jaką następnie za granicą przerabiano na broń palną) oraz zamieszki w obozach dla uchodźców (jak np. bunt w ośrodku dla uchodźców w Charmanli – Bułgaria; listopad). Dodać także należy, że przez te państwa prowadzi też „szlak”



do Syrii lub Iraku, który wybierają osoby, jakie chcą się przyłączyć do tzw. Państwa Islamskiego. W przypadku Bułgarii wspomnieć jeszcze należy o jednym incydencie – w marcu amerykańska ambasada ostrzegła obywateli Stanów Zjednoczonych, by unikali dużego węzła komunikacyjnego w Sofii z powodu groźby zamachu na jeden lub wiele miejskich autobusów. Bułgarskie władze stanowczo zdementowały jednak to ostrzeżenie, twierdząc, że nie było żadnych wiarygodnych informacji o niebezpieczeństwie grożącym mieszkańcom Sofii albo przyjezdnym.

**Przestrzeń postradziecka** jest co prawda obszarem zróżnicowanym (część państw należy do struktur bezpieczeństwa NATO etc.), jednak stosunkowo łatwo wyróżnić główne źródło zagrożenia: Rosję. Czy jest to zagrożenie rzeczywiste, czy też służące (w kilku przypadkach) polityce wewnętrznej, jest pytaniem otwartym. W przypadku **Litwy, Łotwy oraz Estonii** nie są odosobnione takie zdania, jak chociażby opinia generała Richarda Schirreffa, byłego zastępcy dowódcy sił Sojuszu Północnoatlantyckiego w Europie w latach 2011–2014, autora książki *2017. Wojna z Rosją*. Jego zdaniem atak FR na te państwa jest realną możliwością, a Rosjan mogłoby przekonać do operacji zbrojnej w państwach bałtyckich poczucie, że NATO jest słabe. Wówczas, tak samo jak miało to miejsce przy okazji aneksji Krymu, Władimir Putin przedstawiłby ją jako akt obrony, wymuszony koniecznością obrony dużych, rosyjskojęzycznych mniejszości. Dodać do tego należy obawę przed nielegalną imigracją – nie dziwią plany Łotwy i Estonii wzniesienia na swych granicach z Rosją solidnych ogrodzeń. Współczesny terroryzm oraz konflikty, to nie tylko zagrożenie związane z użyciem bądź groźbą użycia broni. To także działania o charakterze cyberataków – wedle słów szefa litewskiego Centrum ds. Cyberbezpieczeństwa Rimtautasa Cerniauska od 2015 r. na litewskich komputerach rządowych trzykrotnie odkryto rosyjskie oprogramowanie szpiegowskie, a w pierwszych tygodniach 2016 r. było 20 prób zainfekowania komputerów. Jak wspomniano, Litwa, Łotwa i Estonia od aneksji Krymu głośno wyrażają swoje obawy dotyczące agresywnej polityki Rosji w regionie. Eksperci nazywają postawę krajów bałtyckich mianem „pobudki” – warto przypomnieć, że Estonia już w 2007 r. padła ofiarą ataku hakerskiego na ogromną skalę, kiedy padły strony rządowe i prywatne, a serwisy bankowości internetowej zostały wtedy na jakiś czas zamknięte.

**Białoruś** to kolejne państwo mogące mieć problemy wynikające z nielegalnej migracji, acz o dwojakiego rodzaju charakterze. Z jednej, będzie to kwestia ludności pochodzenia czeczeńskiego, starającej się o wjazd do Polski, z drugiej – obecność na Białorusi osób uczestniczących wcześniej w działaniach zbrojnych w strefie konfliktu na Ukrainie (w tym także obywateli białoruskich). M. Karpiankou, który jest w MSW szefem Głównego Urzędu do Walki z Przestępczością Zorganizowaną i Korupcją informował, iż tworzone są listy białoruskich bojowników, którzy walczyli na Ukrainie, a teraz wracają do domu – jest to robione po to, by ludzie, którzy mogą stanowić dla państwa zagrożenie wojskowe, byli pod kontrolą. Wszczęto już 135 postępowań karnych przeciwko takim Białorusinom (marzec 2016 r.). Jego zdaniem, dla Białorusi jest obecnie istotne także to, by nie dopuścić do masowego przemieszczania się przez terytorium kraju do Europy Zachodniej migrantów z państw o zwiększonym zagrożeniu terrorystycznym. „Istnieje prawdopodobieństwo, że wśród uchodźców mogą być bojownicy i przestępcy. To ważne, by nie wpuścić na Białoruś zagranicznych najemników, radykalnych muzułmanów, uczestników działań zbrojnych na Ukrainie czy na

Bliskim Wschodzie” – zaznaczył (*MSW na tropie*, 2016). Pisząc o Białorusi należy też wspomnieć o tym, że swego czasu rosyjskie media (proklemłowska rozgłośnia *Sputnik*) informowały o tym, że wśród członków grupy, która zorganizowała zamachy w Brukseli w 2016 r. byli obywatele państwa białoruskiego. Informacje te nie znalazły pokrycia w faktach.

Jak wykazano, nie brak w Europie obszarów mogących stanowić źródło potencjalnych wojen czy konfliktów. Zaliczyć można do nich i terytorium **Moldawii** (zwłaszcza **Nadnistrze**). Zgodzić się należy z Kamilem Całusem z *Ośrodka Studiów Wschodnich*, że dzisiejsza Republika Mołdawii wykazuje wiele cech przypisywanych państwom upadającym (ang. *failing state*). Pozbawiona skutecznej i odpowiedzialnej klasy politycznej, efektywnego systemu politycznego i prawnego, spójnej i akceptowalnej idei państwowej czy narodowej, a także stabilności gospodarczej Mołdawia nie jest w stanie nie tylko dokończyć rozpoczętego przed ćwierćwieczem procesu transformacyjnego, ale nawet skutecznie realizować wielu podstawowych zadań leżących tradycyjnie w kompetencji państwa. Do tego nie kontroluje całości swego terytorium (Nadnistrze), a także zмага się (mimo neutralnego statusu) ze stałą obecnością obcych wojsk w swych granicach. Jak wskazuje ekspert OSW, mimo tak pesymistycznych perspektyw rozwoju – a raczej stagnacji – utrzymanie formalnej niepodległości Mołdawii w dającej się przewidzieć perspektywie czasowej wydaje się niezagrożone – a to z racji faktu, że główni aktorzy międzynarodowi w regionie (w tym Rosja) są zainteresowani zachowaniem państwa mołdawskiego.

Od kwietnia 2014 r. trwa **konflikt na wschodniej Ukrainie** (tzw. wojna w Donbasie). Nie jest treścią tego artykułu opisywanie przyczyn i relacjonowanie owego konfliktu, stąd ograniczymy się jedynie do krótkiego opisu sytuacji, z jaką mamy do czynienia obecnie. Po trzech latach od wybuchu wojny, a po dwóch od zamrażającego sytuację na froncie porozumienia z Mińska rośnie – zdaniem ekspertów OSW w Warszawie – na Ukrainie zniecierpliwienie społeczne i niechęć do polityki władz, które niebezzasadnie oskarżane są o czerpanie korzyści z trwającej sytuacji „ani wojny, ani pokoju”. Wśród klasy politycznej rośnie poparcie dla uznania terenów separatystycznych „republik” za terytoria okupowane, a nawet dla zerwania wszelkiej współpracy gospodarczej oraz stosunków dyplomatycznych z Federacją Rosyjską. Ukraińskie elity są generalnie przeciwnie zarówno realizacji porozumienia z Mińska, jak też kapitulacji lub pokojowi za wszelką cenę. Zmęczenie wojną i dotkliwymi stratami owocuje coraz radykalniejszą retoryką, aż do gotowości poparcia ewentualnej nowej próby likwidacji „republik” siłą. Także siły zbrojne czują się coraz pewniej – moralnie, jak i organizacyjnie są gotowe do działań zaczepnych, choć wyższe dowództwo musi rozumieć, że w razie uzyskania przewagi nad separatystami do walki ponownie włączą się regularne jednostki rosyjskie. To z kolei może skutkować zaostrzeniem konfliktu – bo choć co prawda pod względem militarnym porozumienia z Mińska od początku było fikcją, a do ostrzałów dochodziło prawie codziennie (czasami również przy użyciu ciężkiej artylerii, jak np. w lipcu 2016 r.), to jednak nie przerodziły się one do tej pory w otwarty konflikt z udziałem regularnych oddziałów, wprost firmowanych jako „ukraińskie” v. „rosyjskie”.

Oprócz Donbasu niespokojnie jest i na anektowanym **Krymie**, tu jednak kłopotem – jeszcze większym niż w przypadku wschodniej Ukrainy – może być zweryfikowanie doniesień, jak chociażby w przypadku wydarzeń z sierpnia 2008 r. Wedle *Federalnej*

Służby Bezpieczeństwa zatrzymano wówczas grupę terrorystów/dywersantów, mających organizować serię zamachów. Zamachy te miały być wprost inspirowane przez Główny Zarząd Wywiadu Ministerstwa Obrony Narodowej Ukrainy. Podczas zatrzymania terrorystów miał być zastrzelony jeden z pracowników FSB FR.

Ukraina i Mołdawia to nie jedyne państwa, które znajdują się w bezpośrednim kręgu interesów rosyjskich. 2 kwietnia nad ranem doszło do gwałtownego wybuchu **walk azersko-ormiańskich** w strefie konfliktu karabaskiego. Strony konfliktu oskarżyły się wzajemnie o rozpoczęcie działań zbrojnych. Wszystko wskazuje jednak na to, że inicjatywa leżała po stronie Azerbejdżanu, któremu w efekcie walk udało się nieznacznie skorygować linię frontu na własną korzyść. W starciach, podczas których obie strony używały ciężkiego uzbrojenia, zginęło kilkudziesięciu żołnierzy obu armii i prawdopodobnie kilku cywilów. Walki trwały do 5 kwietnia i zakończyły się wraz z nieoczekiwanymi deklaracjami stron o zawieszeniu broni. Walkom tym towarzyszyła bezprecedensowa aktywność FR, która pozwoliła jej zdominować na obecnym etapie karabaski proces pokojowy. To Rosja doprowadziła do przerwania działań zbrojnych, a następnie rozwinęła kampanię dyplomatyczną, mającą na celu, jak twierdzą jej przedstawiciele, trwałe uregulowanie konfliktu. Konkludując – skuteczna realizacja scenariusza proponowanego przez dyplomację rosyjską oznaczałaby wzrost wpływów FR na całym Kaukazie Południowym kosztem wpływów innych graczy, zwłaszcza Turcji i Zachodu.

Nie wchodząc również w meandry rosyjskiej polityki wobec innych, pozaeuropejskich regionów, nie sposób jednak nie ująć w niniejszej publikacji kwestii stosunków **FR z Turcją**, w kontekście wojny domowej w Syrii. 29 stycznia 2016 r., według informacji tureckich, potwierdzonych przez Pentagon, operujący w Syrii rosyjski bombowiec *Su-34* naruszył przestrzeń powietrzną Turcji. Ponadto, 1 lutego rosyjskie Ministerstwo Obrony ujawniło, że wzmocniło rosyjską grupę powietrzną w Syrii o 4 myśliwce *Su-35* oraz oskarżyło armię turecką o ostrzał artyleryjski prowincji Latakia (gdzie zlokalizowana jest rosyjska baza lotnicza). Jednocześnie pojawiły się informacje, że *Gazprom* może anulować rabat, którego udzielił prywatnym tureckim importerom rosyjskiego gazu w 2015 r. Strona rosyjska zaprzeczyła, jakoby jej samolot wleciał w turecką przestrzeń powietrzną, oskarżając rząd turecki o kłamstwo, ignorując jednocześnie prośbę prezydenta Turcji Recepta Tayyipa Erdoğan o spotkanie z prezydentem Władimirem Putinem. Eskalację wymierzonych w Turcję działań FR poprzedziły sankcje ekonomiczne w odwecie za zestrzelenie przez turecki myśliwiec rosyjskiego bombowca 24 listopada 2015 r. I choć świat z niepokojem obserwował coraz to ostrzejsze konfrontacje na linii rosyjsko-tureckiej, to wydaje się, że wraz z zakończeniem rosyjskiej interwencji w Syrii (marzec 2016 r.), zagrożenie wybuchem konfliktu między tymi państwami zostało znacznie zredukowane.

Odnosnie pozostałych dwóch państw europejskich, które poddano analizie, tj. **Cypru i Malty**, wspomnieć należy o dwóch kwestiach: 1) coraz więcej uciekinierów z objętej wojną Libii starało się dotrzeć na Malte; 2) w marcu w cypryjskiej Larnace wylądował porwany samolot linii *EgyptAir* (Seif Eldin Mustafa porwał 29 marca lecący z Aleksandrii do Kairu samolot *Airbus A320* i zmusił załogę maszyny do lądowania – groził, że wysadzi się w powietrze przy użyciu – jak się okazało – fałszywych ładunków wybuchowych; zanim ostatecznie się poddał i został aresztowany przez policję,

wypuścił 72 pasażerów i członków załogi – żadnemu z zakładników nic się nie stało). Cypryjskie media podawały, że porywacz mógł mieć motywy osobiste, bo na Cyprze miała mieszkać jego była żona. Inne media dodawały, że mężczyzna prosił o azyl na wyspie. Jeszcze inne donosiły, że mężczyzna wyrzucił na płytę lotniska list napisany po arabsku i polecił, by dostarczono go jego byłej żonie. Według innych informacji był to list z żądaniem wypuszczenia wszystkich kobiet przetrzymywanych w więzieniach w Egipcie, co sugerowało motyw polityczny. Jeszcze w trakcie trwania kryzysu prezydent Cypru Nicos Anastasiades oznajmił, że porwanie „nie jest czymś, co ma coś wspólnego z terroryzmem [...]”. Czynimy maksymalne wysiłki, by wszyscy zostali uwolnieni [...] oraz by zakończyć ten bezprecedensowy incydent. W każdym razie nie ma to nic wspólnego z terroryzmem” (*Porywacz samolotu*, 2016). Podobną informację przekazał szef cypryjskiego MSZ, Aleksandros Zenon: „Wyjaśniliśmy już, że nie chodzi o terroryzm. Wszystko wskazuje na to, że mamy do czynienia z osobą niestabilną psychicznie i postępujemy adekwatnie” (ibidem).

## PRÓBA PROGNOZY

W niniejszej publikacji – w oparciu o metodę scenariuszową (*scenariuszy międzynarodowych*)<sup>4</sup> – autorzy pragną nakreślić wizję rozwoju dalszych wydarzeń. Z racji ograniczeń objętościowych, po wcześniejszym dokonaniu opisu sytuacji będącej podstawą do dalszych rozważań, skoncentrowano się jedynie na zasygnalizowaniu tendencji i ukazaniu ewentualnych czynników zakłócających (zarówno w sensie pozytywnym, jak i negatywnym).

Wbrew pozorom 2016 r. nie był wyróżniającym się okresem od lat poprzednich na obszarze zarówno Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej. Nadal trwa kryzys migracyjny, pat we wschodniej części Ukrainy i nasila się radykalizacja światopoglądowa Europejczyków. W perspektywie krótkoterminowej (tegorocznej) nie należy spodziewać się zasadniczych zmian, a raczej oczekuje się stagnacji w ww. kwestiach,

<sup>4</sup> Pragnienie poznawania przyszłych zjawisk i poszukiwania potencjalnych szans stale towarzyszy aktywności zawodowej i osobistej człowieka. Aby zaspokoić te pragnienia, ludzie wciąż próbują opracować skuteczne metody badania przyszłości, aby jak najlepiej przygotować się na nieznaną przyszłość. Jedną z takich metod przewidywania jest metoda scenariuszowa. Polega ona na opisie zdarzeń i wskazania ich logicznego i spójnego następstwa w celu ustalenia, w jaki sposób, krok po kroku, rozwijać się będzie obiekt. Konstruowanie scenariuszy opiera się na pewnych zasadach i obejmuje następujące – w uproszczeniu – po sobie zadania: 1) zdefiniowanie obiektu, czyli określenie jego elementów oraz związków i zbieżności zachodzących między nimi, a także zdefiniowanie zakresu scenariusza; 2) rozpoznanie i opisanie zjawisk należących do otoczenia danego obiektu, czyli identyfikacja tzw. obszarów oddziaływań wywierających istotny wpływ na rozwój obiektu prognozowanego; 3) dokumentowanie ilościowe powiązań między elementami obiektu oraz tych zachodzących między obiektem a jego zewnętrznym otoczeniem; 4) sporządzenie prognoz zmiennych z zakresu otoczenia obiektu w sposób istotny wpływających na obiekt badany; 5) opracowanie prascenariusza – sporządzenie prognozy zmiennych należących do obiektu; 6) identyfikacja czynników zakłócających proces rozwoju obiektu; 7) sporządzenie scenariusza, którym jest syntetyczny opis stanu oraz rozwoju badanego obiektu w określonej przyszłości, uwzględniający zmiany ilościowe i jakościowe występujące w samym obiekcie, jak i jego otoczeniu, w tym czynniki zakłócające proces rozwoju obiektu i ich konsekwencje. Szerzej na temat prognozowania w naukach społecznych, a zwłaszcza na temat „scenariuszy międzynarodowych” zob. m.in.: Borodako (2009); Stryjski (2004); Donaj (2012).

zarówno w kontekście czynników zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Masowa migracja w zachodniej części kontynentalnej Europy trwa, co będzie pożywką do radykalizacji nastrojów. W państwach członkowskich (po rozszerzeniu w 2004 r.) rządy nadal przeciwstawiają się przymusowej relokacji, co drażni unijnych decydentów. Ponadto, wciąż istnieje poważna obawa, że występować będą zamachy terrorystyczne, takie jak np. ten z marca 2016 r. w Brukseli czy wcześniejszy, z listopada 2015 r. w czasie trwania koncertu w Paryżu. W przypadku trwającego konfliktu na Ukrainie – w perspektywie krótkoterminowej utrzyma się *status quo*.

Z kolei w perspektywie średnioterminowej (kilkuletniej) trendy będą utrzymane, ponieważ nie ma możliwości wycofania się z już tak zaawansowanej polityki multi-kulti na zachodzie Europy. Z drugiej strony społeczeństwa, będące w okresie zimnej wojny częścią bloku wschodniego, rozpoznają zagrożenia wynikające z nieregulowanej masowej migracji i zdecydowanie przeciwstawiają się wszelkim próbom przymusowego wzbogacania kulturowego (tworzenia wielokulturowych zbiorowości na wzór zachodni). Istotnym czynnikiem wpływającym na prognozę średnioterminową będą miały wybory w poszczególnych państwach członkowskich w 2017 r., zaś bez wątpienia prezydentura Donalda Trumpa stanie się zmienną zewnętrzną mogącą zmodyfikować, nawet w rewolucyjny sposób, kontynuowane w 2016 r. tendencje. W przestrzeni postradzieckiej, o ile nie dojdzie wcześniej do intensyfikacji działań zbrojnych, kluczowe wydają się na chwilę obecną dwie sprawy: w marcu 2019 r. powinny odbyć się na Ukrainie wybory prezydenckie, a w październiku wybory parlamentarne, z kolei w Rosji – zgodnie z poprawką do konstytucji z 2008 r. (weszła w życie w 2012 r.) – prezydentura trwać ma 6 lat. W. Putin objął urząd w roku 2012. Jest więc wielce prawdopodobne, że w toku walki wyborczej, wykorzystana zostanie sytuacja związana z konfliktem na wschodniej Ukrainie. Wygrana (a przynajmniej ukazana jako wygrana) wojna<sup>5</sup> może być zbawienna w czasie kampanii wyborczej, lub po prostu przy konsolidacji społeczeństwa wokół jakiejś idei – np. reintegracji przestrzeni postradzieckiej.

W perspektywie długoterminowej (liczonej w dekadach) spodziewać się należy groźnych dla Europy konsekwencji. Począwszy od stworzenia Europy „dwóch prędkości”, poprzez rozpad samej Unii Europejskiej, a kończąc na etnicznych konfliktach zbrojnych (wojnach domowych), zarówno na Zachodzie, jak i Wschodzie kontynentu.

## BIBLIOGRAFIA

„Atak na państwa bałtyckie całkiem możliwy”. *General ostrzega*, mm\mtom / źródło: CNN, PAP, tvn24.pl, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/gen-schirreff-atak-rosji-na-panstwa-baltyckie-calkiem-mozliwy,644992.html> (20.05.2017).

„Chętnie zobaczyłbym dowody”. *Premier Serbii nie wierzy policji z Czarnogóry*, tas//rzw / źródło:

<sup>5</sup> Acz, chciałoby się wierzyć, że ludzie biorą pod rozwagę słowa G. Orwella z książki *Rok 1984*: „Obecna wojna – jeżeli ją mierzyć dawnymi sprawdzianami – jest zwyczajnym oszustwem. Można by ją porównać do walki dwóch byków, których rogi osadzone byłyby pod takim kątem, żeby żaden nie mógłby ranić drugiego. Lecz choć obecna wojna jest oszustwem – mimo to nie jest bez znaczenia. Pochłania bowiem nadwyżkę dóbr konsumpcyjnych i stwarza psychiczną atmosferę, która jest nieodzownym warunkiem utrzymania hierarchicznej struktury społeczeństwa” (Orwell, 1979: 206).

- PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/zatrzymania-serbow-w-czarnogorze-premier-serbii-chce-dowodow,684645.html> (20.05.2017).
- „Efekt domina” na Bałkanach. Policja usuwa imigrantów, mtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/grecja-policja-usuwa-imigrantow-z-granicy-z-macedonia,621697.html> (20.05.2017).
- „Gangi nie będą polować na nasze żony i córki”. Orban ostro o Brukseli i imigrantach, ts//gak / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/viktor-orban-w-dorocznym-oredziu-o-budowie-nowego-ogrodzenia,623270.html> (20.05.2017).
- „Musimy się szanować”. Premier Serbii i prezydent Bośni jednym głosem, adso//gak / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/spotkanie-premiera-serbii-i-prezydenta-bosni-i-hercegowiny,635135.html> (20.05.2017).
- „Takiego bicia nie widziałem nawet w filmach”. Oskarżani żołnierze i policjanci, adso\mtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/wegry-raport-hrw-o-traktowaniu-migrantow,660801.html> (20.05.2017).
- „Więzienie dla kryminalistów!”. Protesty przerodziły się w zamieszki, pk//gak / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/wiezienie-dla-kryminalistow-protesty-w-macedonii,635516.html> (20.05.2017).
- „Wyjął broń i zaczął strzelać”. Zabił w kawiarni pięć osób, wiele ranil, pk//rzw / źródło: PAP, Reuters, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/serbia-napastnik-zastrzelil-w-kawiarni-piec-osob-wiele-ranil,657949.html> (20.05.2017).
- „Zawsze w tle jest jakaś kobieta”. Prezydent żartuje z porwania samolotu, rzw / źródło: tvn24.pl, <http://www.tvn24.pl/porwanie-egipskiego-samolotu-prezydent-cypru-zartuje,631161,s.html> (20.05.2017).
- 39 przemytników ludzi aresztowanych na Bałkanach, adso/kk / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/przemytnicy-ludzi-aresztowani-na-tzw-balkanskim-szlaku,657185.html> (20.05.2017).
- 71 ciał w ciężarówce. Policja chce oskarżyć osiem osób, kło//rzw / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/71-cial-w-ciezarowce-policja-chce-oskarzyc-8-osob,683500.html> (20.05.2017).
- Arpaia S., Albanese aggredisce carabinieri: „Sono dell’Isis state attenti”, <http://www.pupia.tv/2016/09/home/albanese-aggredisce-carabinieri-sono-dellisis-state-attenti/365083> (19.05.2017).
- Barriga T., Duda M., Zieliński R./gp, Podejrzewany o podłożenie bomby w autobusie zatrzymany. Szef MSWiA: dziękuję i gratuluję, <http://www.tvn24.pl/wroclaw,44/wroclaw-podejrzany-o-podlozenie-bomby-w-autobusie-zatrzymany,646080.html> (20.05.2017).
- Belgique: attaque à l’arme blanche, l’agresseur neutralisé, <https://conflitsfr.wordpress.com/2016/08/06/belgique-attaque-couteau/> (19.05.2017).
- Best Practices in Combating Terrorism. Executive Summary, <http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/best-prac-interpol.pdf> (19.05.2017).
- Biała czapka, torba w dłoni. Szukają bombera, pokazują film, tmw, pk/tr / źródło: PAP, ENEX, tvn24.pl, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/wegry-eksplozja-w-budapeszcie-film-z-monitoringu,679497.html> (20.05.2017).
- Borodako K. (2009), *Foresight w zarządzaniu strategicznym*, Warszawa.
- Brinded L., *The 27 cities with the best quality of life in the world*, <http://www.businessinsider.com/mercer-2016-quality-of-living-worldwide-city-rankings-2016-5?IR=T> (20.05.2017).

- Brussels explosions: What we know about airport and metro attacks*, <http://www.bbc.com/news/world-europe-35869985> (19.05.2017).
- Bulgaria zaniepokojona: pokoju nie da się osiągnąć wojną*, mtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/bulgaria-zaniepokojona-pokoju-nie-da-sie-osiagnac-wojna,661769.html> (20.05.2017).
- Bullock J., *Bastille Day truck attack: what happened in Nice*, <https://www.theguardian.com/world/video/2016/jul/15/bastille-day-lorry-attack-what-happened-in-nice-video> (19.05.2017).
- Bunt w obozie dla uchodźców. Ranni i zatrzymani*, pk\mtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/bunt-w-obozie-dla-uchodzcow-charmanla,694709.html> (20.05.2017).
- Był w Niemczech i we Włoszech, chciał przedostać się do Afryki*, mart\mtom, <http://tvn24.pl/informacje,news,byl-w-niemczech-i-we-wloszech-br-chcial-przedostac-sie-do-afryki,193709.html> (22.05.2017).
- Callimachi R., Eddy M., Jacobs A., *Gunman in Munich Kills 9, Then Himself, the Police Say*, <https://www.nytimes.com/2016/07/23/world/europe/munich-mall.html> (19.05.2017).
- Całodobowa kontrola na granicy z Grecją. Albania wysłała pół tysiąca policjantów*, tas\gak / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/albania-wzmocnia-kontrolę-granicy-z-grecja-w-obawie-przed-migrantami,624624.html> (20.05.2017).
- Całus K., *Państwo niedokończzone. 25 lat moldawskiej niepodległości*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/prace-osw/2016-12-14/panstwo-niedokonczzone-25-lat-moldawskiej-niepodleglosci> (20.05.2017).
- Charlie Hebdo anniversary: Paris police shoot man dead*, <http://www.bbc.com/news/world-europe-35250344> (19.05.2017).
- Chciał czystej etnicznie „Wielkiej Serbii”. Trybunał uwolnił go od wszystkich zarzutów*, adso\mtom / źródło: tvn24.pl, PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/vojislav-szeszelj-niewinny,631660.html> (20.05.2017).
- Donaj Ł. (2012), *Problems of Forecasting Social Phenomena on the Example of the Method of Global Scenario Analysis (Проблемы прогнозирования социальных явлений на примере метода анализа глобальных сценариев)*, w: *Технологизация политических процессов в условиях глобализации: теория, опыт, перспективы*, „Мир и Согласие. Приложение к журналу”, red. О. Е. Гришин, В. И. Камышанов, Moskwa.
- Dondi G., *Bologna, attentato alla caserma dei carabinieri Corticella*, <http://www.ilrestodelcarlino.it/bologna/cronaca/attentato-carabinieri-corticella-1.2708705> (19.05.2017).
- Dyner A. M., Zasztowt K., *The Escalation of the Conflict in Nagorno-Karabakh: Causes and Probable Course*, <https://www.pism.pl/publications/bulletin/no-26-876> (20.05.2017).
- Eskalacja przestępstw na tle rasistowskim. „Zaklinanie rzeczywistości”*, kb\js\sk / źródło: TVN24, „Gazeta Wrocławska”, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/eskalacja-przestepstw-na-tle-rasistowskim,704346.html> (20.05.2017).
- Europol (2016), *European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016*, European Police Office.
- Falszowanie pieniędzy, gwałt. Deputowani i mer pozbawieni mandatu*, KB\mtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/albanscy-deputowani-i-mer-bez-mandatu-zaprzeczlosc-kryminalna,703328.html> (20.05.2017).
- Faure M., *L'agresseur de l'enseignant juif de Marseille se revendique de l'État islamique*, <http://www.lefigaro.fr/actualite-france/2016/01/11/01016-20160111ARTFIG00252-l-agresseur-de-l-enseignant-juif-de-marseille-se-revendique-de-l-etat-islamique.php> (19.05.2017).
- French soldier stabbed by two terrorists „angry over Syria bombings”*, <https://behindthenewsisrael.wordpress.com/2016/05/28/french-soldier-stabbed-by-two-terrorists-angry-over-syria-bombings/> (19.05.2017).

- Frymark K., Rodkiewicz W., Konończuk W., *Status quo po spotkaniu w formacie normandzkim w Berlinie*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-10-26/status-quo-po-spotkaniu-w-formacie-normandzkim-w-berlinie> (20.05.2017).
- Global Peace Index 2016. Ten Years of Measuring Peace*, Institute for Economics & Peace, [http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/02/GPI-2016-Report\\_2.pdf](http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/02/GPI-2016-Report_2.pdf) (20.05.2017).
- Gmach parlamentu w Kosowie trafiony ładunkiem wybuchowym TVN24*, *tas//gak / Źródło: PAP*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/kosowo-ostrzelany-budynek-parlamentu,666087.html> (20.05.2017).
- Górecki W., *Górski Karabach – w co gra Rosja?*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-04-13/gorski-karabach-w-co-gra-rosja> (20.05.2017).
- Górzyński O., *Koniec rosyjskiej interwencji w Syrii? Rosją osiągnęła to, o co jej chodziło*, <http://wiadomosci.wp.pl/koniec-rosyjskiej-interwencji-w-syrii-rosja-osiagnela-to-o-co-jej-chodzilo-6027401268360321a> (20.05.2017).
- Granatnik ukryty na trasie. Premiera umieszczono w „bezpiecznym miejscu”*, *mm/tr / źródło: Reuters*, <http://www.tvn24.pl/serbia-bron-odnaleziona-na-trasie-przejazdu-premiera,688004,s.html> (20.05.2017).
- Grange A., *Man who drove car at French troops had jihadi propaganda in computer: prosecutor*, <http://www.reuters.com/article/us-france-attacks-mosque-idUSKBN0UG0ED20160102> (19.05.2017).
- Grenade blast outside French Embassy in Athens*, <https://www.usatoday.com/story/news/world/2016/11/10/grenade-blast-outside-french-embassy-athens-wounds-1/93580856/> (19.05.2017).
- Groźba zamachu. Ostrzega ambasada USA*, *mm\mtom / źródło: PAP*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/bulgaria-ambasada-usa-ostreza-przed-mozliwym-zamachem-w-sofii,629913.html> (20.05.2017).
- Grupa Wyszehradzka naciska na KE. Chce pomocy dla uciekinierów z Donbasu*, *adso//rzw / źródło: Reuters*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/grupa-wyszehradzka-chce-pomoc-uciekiniom-z-donbasu-i-krymu,650791.html> (20.05.2017).
- Hanover teen stabbed police officer „on orders from Isis”*, <https://www.thelocal.de/20160531/teen-who-stabbed-police-officer-linked-to-isis> (19.05.2017).
- Imigranci zniszczyli płot graniczny. Policja użyła gazu łzawiącego*, <http://radio.opole.pl/104,144728,imigranci-zniszczyli-plot-graniczny-policja-uzyl&s=1&si=1&sp=1> (20.05.2017).
- Islamiści planowali zamach w Sarajewie. „Chcieli zabić setki ludzi”*, *mb//plw / źródło: PAP*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/islamisci-planowali-zamach-w-sarajewie-chcieli-zabic-setki-ludzi,606033.html> (20.05.2017).
- Ismert nyilas ölte meg a rendőrt Bőnyben*, <http://www.origo.hu/itthon/20161026-gyorkos-istvan-arendszervaltas-ota-szervezi-a-hazai-hungarizmust.html> (20.05.2017).
- Janjevic D., *Police arrest Syrian man after woman killed in knife attack in Germany*, <http://www.dw.com/en/police-arrest-syrian-man-after-woman-killed-in-knife-attack-in-germany/a-19424224> (19.05.2017).
- Jarosiewicz A., *Wojna czterodniowa w Górskim Karabachu*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-04-06/wojna-czterodniowa-w-gorskim-karabachu> (20.05.2017).
- Jo Cox: Man jailed for ‘terrorist’ murder of MP*, <http://www.bbc.co.uk/news/uk-38079594>.
- Kaszuwara P., *Zamach we Wrocławiu: Motywem bombiarza były pieniądze?*, <http://www.radio-wroclaw.pl/articles/view/64615/Rusza-proces-bombiarza-z-Wroclawia-23-latek-terrorysta> (20.05.2017).



- Kirgizi zatrzymani w związku z zamachem w Stambule*, rzw / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/zamach-na-lotnisko-w-stambule-wschodnie-tropy,658504.html> (20.05.2017).
- Kule z kauczuku i gaz łzawiący, żeby zatrzymać migrantów. „Wielki wstyd”*, /ja / Źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/po-zajsciach-w-idomeni-ateny-oskarzaja-sko-pje,634814.html> (20.05.2017).
- Lilla M., *France: Is There a Way Out?*, <http://www.nybooks.com/articles/2016/03/10/france-is-there-a-way-out> (19.05.2017).
- Loska J., *Skąd się biorą terroryści? Kto i jak może ulec radykalizacji?*, <https://fakty.tvn24.pl/fakty-z-zagranicy,61/skad-sie-biora-terrorysci,702158.html> (20.05.2017).
- Mafijne porachunki w kurorcie Słoneczny Brzeg. Strzelanina w dyskoteci*, prz/, <http://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2016-06-09/mafijne-porachunki-w-kurorcie-sloneczny-brzeg-strzelanina-w-dyskoteci/> (20.05.2017).
- Małżeństwo dołączyło do dżihadystów. Zabrali ze sobą dzieci*, kłomtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/malzenstwo-dolaczyl-do-dzihadystow-zabrali-ze-soba-dzieci,685542.html> (20.05.2017).
- Mapa globalnego terroryzmu. Tych krajów unikaj*, pmb//km, źródło: Telegrafh, <http://tvn24bis.pl/ze-swiate,75/mapa-globalnego-terroryzmu-tych-krajow-unikaj,661397.html> (20.05.2017).
- Messerattacke auf Jugendlichen IS reklamiert Angriff in Hamburg für sich*, <http://mobil.n-tv.de/politik/IS-reklamiert-Angriff-in-Hamburg-fuer-sich-article18965581.html> (19.05.2017).
- Messerattacke einer 15-Jährigen offenbar islamistisch motiviert*, <http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2016-03/terrorismus-is-hannover-messer-attacke-maedchen> (19.05.2017).
- Mężczyzna zabarykadował się w restauracji. Akcja antyterrorystów*, kg/gry / źródło: Bild, FAZ, Reuters, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/niemcy-saarbruecken-meczczyna-zabarykadowal-sie-w-restauracji,666559.html> (20.05.2017).
- Miał dostarczyć broń dla zamachowców z Paryża. Wpadł w Hiszpanii*, mtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/zamachy-w-paryzu-hiszpania-27-letni-francuz-zatrzymany,635373.html> (20.05.2017).
- MSW na tropie Białorusinów, którzy walczą na Ukrainie*, tas/ja / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/bialorus-wszczeto-135-postepowan-przeciw-walczacych-na-ukrainie,630272.html> (20.05.2017).
- Mufti chce zamykać nielegalne mecze. „Służą jako miejsce spotkań dżihadystów”*, tas//gak / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/bosnia-i-hercegowina-mufti-apeluje-o-zamykanie-nielegalnych-meczow,610113.html> (20.05.2017).
- Mulholland R., *Munich knife attack: One dead after man shouting „Allahu Akbar” attacks four at train station in Grafing*, <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/05/10/one-man-dead-after-attacker-heard-shouting-allahu-akbar-knives-m/> (19.05.2017).
- Nacjonaliści wdarli się do budynku i napadli na posłów. Polala się krew. W Macedonii trwa kryzys parlamentarny*, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/56,114871,21768449,nacjonalisci-wdarli-sie-do-budynku-i-napadli-na-poslow-polala.html> (20.05.2017).
- Niemal siedem razy więcej ofiar terroryzmu na Zachodzie. Polska w szczególnym miejscu*, mk/adso, źródło: Reuters, tvn24.pl <http://www.tvn24.pl/raport-aktywnosc-terrorystow-na-swiecie-w-2015-roku,692271,s.html> (20.05.2017).
- Nieudany zamach na komisariat. Zatrzymano trzy osoby*, PAP/kz/sk, <http://tvnwarszawa.tvn24.pl/informacje,news,udaremniono-zamach-na-komisariat-w-warszawie-zatrzymano-trzy-osoby,203501.html> (20.05.2017).

- Odgradzą się od Rosji plotem. Przeciwno imigrantom*, mtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/lotwa-i-estonia-odgradza-sie-od-rosji-plotem-przeciwno-imigrantom,626723.html> (20.05.2017).
- Oferowali na sprzedaż kalasznikowy. Aresztowania po kontrowersyjnym reportażu*, mm/rzw / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/rumunia-zatrzymania-po-reportazu-o-handlu-bronia,667943.html> (20.05.2017).
- Ogolona głowa, na lewej piersi wielki krzyż. Oto Dinko, samozwańczy „łowca migrantów”*, kg/mtom / źródło: BBC, Daily Mail, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/bulgaria-dinko-walew-samozwanczy-lowca-migrantow,632164.html> (20.05.2017).
- Olszański T. A., *Ukraińska polityka: układ sił po trzech latach wojny*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2017-04-27/ukrainska-polityka-uklad-sil-po-trzech-latach-wojny> (20.05.2017).
- Orwell G. (1979), *Rok 1984*, Paryż.
- Operacja Bosfor. 250 osób aresztowanych*, mtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/operacja-europolu-bosfor-250-osob-aresztowanych,709447.html> (20.05.2017).
- Ostrzegają przed nową wojną na Balkanach*, aw/mtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/serbia-ostrzega-przed-wojna-na-balkanach,733870.html> (20.05.2017).
- Pacyfikacja Idomeni. Wywożę imigrantów znad granicy*, //gak / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/pacyfikacja-idomeni-wywoza-imigrantow-znad-granicy,635044.html> (20.05.2017).
- Paradoxes of stabilisation. Bosnia and Herzegovina from the perspective of Central Europe*, OSW Report, red. M. Szpala, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-report/2016-03-08/paradoxes-stabilisation-bosnia-and-herzegovina-perspective-central> (20.05.2017).
- Persio S., *Three neo-Nazi suspected of bomb attack against refugee centres in Sweden*, <http://www.ibtimes.co.uk/three-neo-nazi-suspected-bomb-attack-against-refugee-centres-sweden-1604686> (19.05.2017).
- Pięciu Czechów wymienionych za oskarżonego o terroryzm? USA zaniepokojone*, pk/kk / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/pieciu-czechow-za-oskarzonego-o-terroryzm-jestesmy-zaniepokojeni,616700.html> (20.05.2017).
- Pilot porwanego samolotu: byłem zdziwiony, gdy wypuścił Egipcjan*, pk//gak / Źródło: APTN, Reuters TV, PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/pilot-porwanego-samolotu-bylem-zdziwiony-gdy-wypuscil-egipcjan,631676.html> (20.05.2017).
- Pleitgen F., Hume T., McKirdy E., *Suicide bomber in Germany pledged allegiance to ISIS leader*, <http://edition.cnn.com/2016/07/24/world/ansbach-germany-blast/index.html> (19.05.2017).
- Podłożyli bomby pod radiowozami. Udaremniony zamach na jednostkę policji w Warszawie*, DARTH, kaien, <http://www.tvp.info/25507528/podlozyli-bomby-pod-radiowozami-udaremniony-zamach-na-jednostke-policji-w-warszawie> (20.05.2017).
- Policjant zastrzelony. „Sprawcą jest znany nacjonalista”*, mm/mtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/wegry-zastrzelono-policjanta-pod-granica-ze-slowacja,687065.html> (20.05.2017).
- Polizei fahndet nach Tunesier*, <http://www.tagesschau.de/inland/suche-tatverdaechtiger-103.html> (19.05.2017).
- Porwał samolot i groził, że się wysadzi. Jest zgoda na ekstradycję*, kg//gak / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/porwanie-samolotu-egyptair-cypr-zgodzil-sie-na-ekstradycje,633665.html> (20.05.2017).
- Porywacz samolotu się poddał. „Pas szahida był atrapą”*, mk, adso/mtom,rzw / źródło: reuters, pap, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/cypr-samolot-porwany-wyladowal-na-cyprze,630937.html> (20.05.2017).

- Posłowie od miesięcy wnoszą gaz do parlamentu. Rząd zamawia skanery*, mm//gak / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/kosowo-rzad-walczy-z-gazem-lzawiacym-w-parlamencie,626381.html> (20.05.2017).
- Poszukiwani Serbowie w rękach policji. Zarzut: chęć obalenia rządu*, tas / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/serbia-nemanja-ristic-i-predrag-bogicevic-zatrzymali,706887.html> (20.05.2017).
- Pożegnanie Pawła Szeremeta. „Bohaterowie nie umierają”*, tas\mtom / źródło: UNIAN, obozrevatel.com, vesti-ukr.com, <http://www.tvn24.pl/w-kijowie-pozegnano-pawla-szeremeta,662895,s.html> (20.05.2017).
- Pracują nad planem „wyprowadzenia rosyjskich wojsk” z Naddniestrza?*, tas/adso / źródło: deschide.md, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/media-ukraina-i-moldawia-chcasi-pozbyc-rosjan-z-naddniestrza,689922.html> (20.05.2017).
- Prezydent Macedonii: Niemcy nie chcieli informacji o dżihadystach*, adso//gak / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/prezydent-macedonii-krytykuje-niemcy-w-zw-naplywem-migrantow,626522.html> (20.05.2017).
- Przemycili do Europy około stu Syryjczyków i Irakijczyków. Zostali oskarżeni*, msin/gp / źródło: PAP/tvn24 Katowice, <http://www.tvn24.pl/katowice,51/przemycali-do-europ-y-obywateli-syrii-i-iraku-jest-oskarzenia,615751.html> (20.05.2017).
- Przez morze do Europy. Blisko 150 tys. uchodźców od początku roku*, kło\mtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/blisko-150-tys-uchodzcow-dotarlo-do-europ-y-w-2016-roku,626759.html> (20.05.2017).
- Rankin J., *Brussels stabbing: two police officers targeted in suspected terror attack*, <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/05/belgian-police-officers-stabbed-suspected-terror-attack-brussels-schaerbeek-neighborhood> (19.05.2017).
- Raport: Rosja próbuje destabilizować pięć krajów Europy Wschodniej*, kło\mtom / źródło: reuters, pap, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/raport-csis-rosja-probuje-ingerowac-w-pieciu-krajach-europ-y-wsch,683657.html> (20.05.2017).
- Rasistowski atak w tramwaju na tureckich studentów. „Wy k\*\*\*y zginiecie”*, ws/ec / źródło: TVN24 Pomorze, <http://www.tvn24.pl/pomorze,42/w-tramwaju-zaatakowali-i-zniewazyli-zagranicznych-studentow,696880.html> (20.05.2017).
- Region „zamrożonych konfliktów” liczy na warszawski szczyt NATO*, rzw / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/destabilizacja-regionu-morza-czarnego-bulgaria-ostreza,657464.html> (20.05.2017).
- Roberts E., *ISIS inspired teen who attacked German train passengers*, <http://edition.cnn.com/2016/07/20/world/germany-train-attack/index.html> (19.05.2017).
- Rodkiewicz W., *Rosja eskaluje napięcie z Turcją*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-02-03/rosja-eskaluje-napiecie-z-turcja> (20.05.2017).
- Rosyjskie media o białoruskim tropie w Brukseli. Rzekomi zamachowcy: to nie my*, tas//gak / źródło: lifenews.ru, sputnik.ru, svaboda.org, tut.by, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/lifenews-rosyjskie-sluzby-ostrezgaly-belgie-przed-zamachami,629433.html> (20.05.2017).
- Rubin A., *ISIS Claims Responsibility for Killing of French Police Officer*, [https://www.nytimes.com/2016/06/14/world/europe/france-stabbing-police-officer-magnanville.html?\\_r=0](https://www.nytimes.com/2016/06/14/world/europe/france-stabbing-police-officer-magnanville.html?_r=0) (19.05.2017).
- Rumuni proponują wspólną flotę z Turcją i Ukrainą. Bułgaria „nie potrzebuje wojny”*, mtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/morze-czarne-bulgaria-nie-chce-wspolnej-floty,653038.html> (20.05.2017).

- Rządzą od dekady, znów wygrali. Tym razem o włos*, adso / źródło: PAP, Reuters, <http://www.tvn24.pl/macedonia-partia-vmro-dpmne-ponownie-wygrala-wybory,699281,s.html> (20.05.2017).
- Seine Maritime: Attaque au couteau dans une église, un prêtre égorgé*, <https://conflitsfr.wordpress.com/2016/07/26/seine-maritime-attaque-au-couteau-dans-une-eglise/> (19.05.2017).
- Serb skazany za zbrodnie wojenne. „Nastroje w Kosowie pogorszą się”*, asz//gak / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/serbski-polityk-skazany-na-9-lat-wiezienia-za-zbrodnie-wojenne,612737.html> (20.05.2017).
- Serbowie zatrzymani, później uwolnieni. Opozycja: sfabrykowana operacja*, tas//rzw / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/czarnogora-uwolniono-szesciu-z-20-zatrzymanych-serbow,684688.html> (20.05.2017).
- Seroka M., *Czarnogóra: Rosja oskarżana o próbę zorganizowania zamachu stanu*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-03-06/czarnogora-rosja-oskarzana-o-probe-zorganizowania-zamachu-stanu> (20.05.2017).
- Setki uchodźców na granicy z Polską. „Nazywają nas terrorystami. Jacy z nas terroryści?”*, dln,mart / źródło: Belsat.eu, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/uchodzczy-z-czecenii-na-granicy-z-polska,672128.html> (20.05.2017).
- Sikh bomb attack in Essen ‘politically motivated’*, <http://www.dw.com/en/sikh-bomb-attack-in-essen-politically-motivated/a-19422247> (19.05.2017).
- Skandal podsłuchowy i najcięższy kryzys polityczny od ćwierć wieku*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/macedonia-afery-podsluchowa-poglebia-kryzys-polityczny,693095.html> (20.05.2017).
- Słowaccy celnicy postrzelili młodą Syryjkę*, adso / źródło: Reuters, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/slowacja-pogranicznicy-postrzelili-mloda-syryjke,642265.html> (20.05.2017).
- Starcia z migrantami na granicy. Chcieli sforsować ogrodzenie, kilkuset ucierpiało*, dln,mm//gak / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/macedonia-policja-uzyla-gazu-do-rozpedzenia-imigrantow,634438.html> (20.05.2017).
- Stryjski K. J. (2004), *Prognozowanie i symulacje międzynarodowe*, Łódź.
- Swedish neo-Nazis held over Gothenburg refugee centre blast*, <https://www.thelocal.se/20170203/swedish-neo-nazis-held-over-gothenburg-refugee-centre-blast> (19.05.2017).
- Terroryści planowali „atak na park rozrywki”*, pk/adso / źródło: iTELE, PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/terrorysci-planowali-atak-na-park-rozrywki,694141.html> (20.05.2017).
- Turyści uciekają przed terroryzmem, Cypr bije rekordy popularności*, ag / źródło: PAP, <http://tvn24bis.pl/ze-swiata,75/rekordowy-naplyw-turystow-do-cypru,661851.html> (20.05.2017).
- Tysiące imigrantów na granicy. Macedonia zablokowała przejście, Grecja protestuje*, kłomtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/tysiace-migrantow-na-granicy-grecji-z-macedonia,621419.html> (20.05.2017).
- Ucciso a Milano Anis Amri, l’attentatore di Berlino. Merkel: grazie all’Italia*, [http://www.ilssole24ore.com/art/notizie/2016-12-23/spara-ad-agente-milanese-e-grida-allah-akbar-ucciso-polizia-102426.shtml?uuid=ADHVIRJC&refresh\\_ce=1](http://www.ilssole24ore.com/art/notizie/2016-12-23/spara-ad-agente-milanese-e-grida-allah-akbar-ucciso-polizia-102426.shtml?uuid=ADHVIRJC&refresh_ce=1) (19.05.2017).
- Vier jaar voor brandstichting met terreuroogmerk moskee Enschede*, <http://nos.nl/artikel/2139914-vier-jaar-voor-brandstichting-met-terreuroogmerk-moskee-enschede.html> (19.05.2017).
- Węgierska policja rozbiła ekstremistyczną organizację. Przechwycono ogromną ilość broni*, adom, bz, <http://www.tvp.info/27742750/wegierska-policja-rozbiła-ekstremistyczna-organizacje-przechwycono-ogromna-ilosc-broni> (20.05.2017).
- Wilk A., Domańska M., Kononończuk W., Górecki W., *Zaostrzenie sytuacji militarnej w Donbasie*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-08-10/zaostrzenie-sytuacji-militarnej-w-donbasie> (20.05.2017).

- Wilk A., *Eskalacja napięcia w Donbasie*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-01-31/eskalacja-napiecia-w-donbasie> (20.05.2017).
- Wilk A., Olszański T. A., Górecki W., *Porozumienie mińskie – rok gry pozorów*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-02-10/porozumienie-minskie-rok-gry-pozorow> (20.05.2017).
- Willsher K., Borger J., *Isis attackers forced French priest to kneel before he was murdered*, <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/26/men-hostages-french-church-police-normandy-saint-etienne-du-rouvray> (19.05.2017).
- Wilno: Kreml zhakował nasze komputery rządowe*, pk/adso / źródło: Reuters, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/litwa-kreml-zhakowal-komputery-litewskiego-rzadu,701793.html> (20.05.2017).
- Wybuch w centrum Budapesztu. Jedyńy zatrzymany to Węgier*, adso / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/wegier-aresztowany-w-zw-z-wybuchem-w-budapeszcie,685495.html> (20.05.2017).
- Wybuch w centrum Wrocławia. Wstępnie wytypowana osoba, która mogła zostawić ładunek*, ank,kab/aw, <http://kontakt24.tvn24.pl/najnowsze/wybuch-w-centrum-wroclawia-wstepnie-wytypowana-osoba-ktora-mogla-zostawic-ladunek,202980.html> (20.05.2017).
- Zaatakowany, gdy oddawał mocz na ulicy. Turysta nie żyje, napastnicy poszukiwani*, mm//gak / źródło: Guardian, BBC, Cyprus Police, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/cypr-zamordowano-brytyjczyka-poszukiwania-dwoch-napastnikow,669352.html> (20.05.2017).
- Zamach w Nicei Zamach paliwem dla prawicowych partii. Amerykańska prasa cytuje Błaszczaka*, mb/kk / źródło: „The New York Times”, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/zamach-w-nicei-prawicowe-partie-dostaly-paliwa,661514.html> (20.05.2017).
- Zamachowiec przysięgał wierność IS. Nie został deportowany „z powodów humanitarnych”*, mk, adso/ja,kk / źródło: bild.de, PAP, Reuters, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/zamach-w-ansbach-imigrant-zdetonowal-bombe,663366.html> (20.05.2017).
- Zasadzka w Warszawie. „Łowcy cieni” zatrzymali Polaka, który przemycał uchodźców do Europy*, marmio, PAP, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114871,20086493,zasadzka-na-warszawskim-osiedlu-wpadl-polak-ktory-pomagal.html> (20.05.2017).
- Zbili majątek na przerzucie migrantów do UE. Przemytnczy w rok zarobili nawet 6 mld euro*, mw, rs, <http://www.tvp.info/24126811/krocie-na-przerzucie-migrantow-do-ue-przemytnczy-w-rok-zarobili-nawet-6-mld-euro> (20.05.2017).
- Zdjęcia prezydentów z dziećmi. Gaz łzawiący po drugiej stronie obozu*, adso\mtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/macedonia-policja-uzyla-gazu-lzawiacego-w-czasie-wizyty-prezydentow,635482.html> (20.05.2017).
- Znika obóz, ale nie problem. „Teraz pójdę do Serbii. Nielegalnie”*, dln/ja / źródło: tvn24, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/grecja-ewakuacja-obozu-w-idomeni,646697.html> (20.05.2017).
- Znów gaz w parlamencie. Policja w maskach, ale nie dała rady*, //gak / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/gaz-rozpylony-w-parlamencie-kosowa,620745.html> (20.05.2017).
- Żołnierze kradli sprzęt wojskowy. Sprzedawali w internecie*, js/mtom / źródło: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/usa-zolnierze-kradli-sprzet-wojskowy-i-sprzedawali-na-ebayu,681899.html> (20.05.2017).
- Безслідно й без слідства: як у Криму зникли два учасники Майдану*, <https://ua.krymr.com/a/27358249.html> (20.05.2017).
- Военная операция России в Сирии*, <http://www.interfax.ru/story/185> (20.05.2017).
- Все карты боевых действий в Украине*, <http://www.imbf.org/karty/karta-ato.html> (20.05.2017).

- Горбулін В., *Тези до другої річниці російської агресії проти України*, <http://uacrisis.org/ua/40347-gorbulin-tezy> (20.05.2017).
- Козичев Е., Федотова Е., Шелковников Д., *Что нужно знать о конфликте в Нагорном Карабахе. Ключевые моменты противостояния Азербайджана и Армении*, <https://www.kommersant.ru/doc/2955509> (20.05.2017).
- Операция в Сирии*, <http://syria.mil.ru/> (20.05.2017).
- Силецкий И., *Сербия выслала готовивших теракт россиян*, <https://dni.ru/polit/2016/10/28/352081.html> (20.05.2017).
- ФСБ России предотвращено совершение в Республике Крым террористических актов, подготовленных Главным управлением разведки Министерства обороны Украины*, <http://www.fsb.ru/fsb/press/message/single.htm%21id%3D10437869%40fsbMessage.html> (20.05.2017).

## STRESZCZENIE

Treścią publikacji jest dokonanie przeglądu strategicznego bezpieczeństwa europejskiego państw europejskich w 2016 roku, i stworzenie – na wzór metody „scenariuszy międzynarodowych” – prognoz krótko-, średnio- oraz długoterminowych. Autorzy zajęli się zarówno wydarzeniami mającymi charakter konfliktów zbrojnych (w tym także tzw. „zamrożonymi konfliktami”), a także problemem nasilających się aktów terrorystycznych. Zwrócono także uwagę na kwestię kryzysu imigracyjnego, powodującego zarówno wzrost nastrojów radykalnych, ale będącego również „źródłem” przemytu osób (w tym terrorystów) oraz towarów (w tym broni, wykorzystywanej następnie w zamachach).

**Słowa kluczowe:** bezpieczeństwo, zamach terrorystyczny, kryzys imigracyjny, konflikt zbrojny

## STRATEGIC REVIEW OF THE EUROPEAN COUNTRIES SECURITY

### ABSTRACT

The aim of the publication is to review strategic security of the European Union countries in 2016, and to create of a short-, medium- and long-term forecasting model, based on the model of “international scenarios”. The authors deal with both, armed conflicts (including *frozen conflicts*) and the problem of growing terrorist acts. It is also stressed that the migration crisis causes an increase in radical sentiment, but also creates trafficking in persons (including terrorists) and goods (including weapons used in subsequent attacks).

**Keywords:** security, terrorist attack, migration crisis, military conflict